

บอระเพ็ด

1. ชื่อสมุนไพร บอระเพ็ด (BORAPHET)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tinospora crispa* (L.) Hook. f. & Thomson ชื่อวงศ์ Menispermaceae
3. ชื่อท้องถิ่น เครื่องเขาสอ จุ่งจิง (ภาคเหนือ), เจตมูลหนาม (หนองคาย), เจตมูลยาน เถาหัวด้วน (สระบุรี) ทางหนู (สระบุรี อุบลราชธานี), Guduchi

4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้เลื้อยเนื้อแข็ง ยาวถึง 15 เมตร ลำต้นหรือเถาเป็นตม มียางขาว รสขม รากอากาศยาวคล้ายเส้นด้าย

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปหัวใจ รูปไข่กว้าง หรือรูปค่อนข้างกลม กว้าง 6-12 เซนติเมตร ยาว 7-14 เซนติเมตร ปลายเรียวแหลม โคนรูปหัวใจลึก หรือตื้น แผ่นใบคล้ายกระดาษ เส้นใบออกจากโคนใบรูปฝ่ามือมี 3-5 เส้น และมีเส้นแขนงใบอีก 1-3 คู่ ก้านใบมีโคนปองและงอ

ดอก ช่อดอกคล้ายช่อกระจุก ออกเป็นกระจุกตามกิ่งแก่ช่อดอกเพศผู้มี 1-3 ช่อ ดอกติดเป็นกระจุก ๆ ละ 1-3 ดอก เรียงบนแกนช่อ ก้านดอกเล็กเรียวกลิบลี้นึ่งสีเขียวอ่อน วงนอกมี 3 กลีบ รูปไข่หนาที่โคน วงในมี 3 กลีบ รูปไข่กลีบ มีก้านกลีบ หรือโคนแหลม กลีบดอกมี 3 กลีบ กลีบวงนอกเท่านั้นที่เจริญขึ้น รูปใบหอกกลับแคบ แบน ไม่มีตม ส่วนกลีบวงในลดรูป เกสรเพศผู้มี 6 อัน ช่อดอกเพศเมียออกตามซอกใบ มักออกเป็นช่อเดี่ยว ดอกเพศเมียมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกคล้ายดอกเพศผู้ เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมี 6 อัน รูปลิ้นแคบ เกสรเพศเมียมี 3 คาร์เพล รูปรีโค้ง ยาว ยอดเกสรเพศเมียเป็นพู่สั้นมาก

ผล แบบผลผนังชั้นในแข็ง ออกเป็นช่อ มี ก้านผลเป็นรูปกึ่งพีระมิด ยาว 2-3 มิลลิเมตร ใต้ลงมาเป็นกลีบเลี้ยงที่ติดแน่น รูปไข่ โค้งกลับ ผลแก่ สีส้ม ทรงรี ผนังผลชั้นในสีขาว ทรงรี ผิวย่นเล็กน้อย หรือเกือบเรียบ มีสันที่ด้านบนชัด มีช่องเปิดรูปรีเล็กที่ด้านบน

5. ส่วนที่ใช้ทำยา

ส่วนของเถาที่ตัดตามขวางในแนวตรงหรือเฉียง ระหว่างเส้นเป็นรูพรุน กลิ่นเฉพาะ รสขมจัด

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

ตำราสรรพคุณยาไทยว่าบอระเพ็ดมีรสขมมัน เถาแก้พิษฝีดาษ แก้ไข้เหนือ ไข้พิษ แก้ฝีดาษ โรคแทรกของไข้ทรพิษ แก้ไข้ทุกชนิด บำรุงกำลัง เจริญไฟธาตุ แก้อ่อนใน และแก้สะอึก

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยพรีคลินิกพบว่าบอระเพ็ดมีฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือด ต้านเชื้อมาลาเรียฆ่าพยาธิ ลดใช้ด้านการอักเสบต้านเชื้อแบคทีเรีย

8. สารสำคัญ

บอระเพ็ดประกอบด้วยสารไทโนสปอริน (tinosporine) ไทโนสปอริดีน (tinosporidine) พิคโรเรทิน (picroretin), เอ็น-ซิส-เฟรูลอยด์ไทรามิน (N-cis-feruloyltyramine) บอราเพโทไซด์เอ-เอช (borapetosides A-H) บอราเพทอลเอ (borapetol A) บอราเพทอลบี (borapetol B) ไซโคลยูคาเลนอล (cycloeucaenol) และไซโคลยูคาเลโนน (cyclocucaenone)

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้พบตามป่ารุ่ม ป่าที่ถูกรบกวน ป่าผลัดใบผสม ตามริมรั้ว ที่ระดับต่ำ พบการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ แคว้นอัสสัมในประเทศอินเดีย ราชอาณาจักรกัมพูชา และภูมิภาคมาเลเซีย

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่ป่าไม้ ป่าเบญจพรรณ ป่าละเมาะ สวนผลไม้
- ภูมิภาค ทั่วประเทศ
- จังหวัด ทั่วประเทศ

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร พันธุ์พืชบ้านทั่วไป

12. การขยายพันธุ์

ด้วยการปักชำเถา บอระเพ็ดขยายพันธุ์ง่าย โดยการตัดเถาเป็นท่อน ๆ ยาวประมาณ 7 – 8 นิ้ว ปักลงในถุงเพาะชำ แล้วรดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ ประมาณ 2 – 3 สัปดาห์ บอระเพ็ดจะเริ่มแตกยอดอ่อนออกมาเป็นต้นกล้าต่อไป

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก ปลูกได้ทุกฤดูกาล นิยมปลูกฤดูฝนในช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม
- การเตรียมดิน บอระเพ็ดนิยมปลูกตามโคนไม้ใหญ่ กอไผ่ หรือปลูกตามริมรั้ว การเตรียมดินจะต้องขุดหลุมกว้างประมาณ 30 เซนติเมตร ยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ลึกประมาณ 20 เซนติเมตร รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก
- วิธีการปลูก เมื่อต้นกล้าบอระเพ็ดอายุ 4 – 6 เดือน เอาลงปลูกในหลุมที่เตรียมไว้กลบดิน และรดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย บอระเพ็ดให้ปุ๋ยเมื่อรองก้นหลุมจะให้อีกครั้ง เมื่อปลูกได้อายุ 6 เดือนขึ้นไป ควรใส่ปุ๋ยปีละ 1 – 2 ครั้ง
- การให้น้ำ บอระเพ็ดเป็นพืชทนแล้งได้ดี รดน้ำครั้งแรกที่ปลูกก็พอเพียงแล้ว หรือปล่อยให้ตามธรรมชาติก็ได้
- การกำจัดวัชพืช ควรทำพร้อมกับการพรวนดินและใส่ปุ๋ย
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู บอระเพ็ดไม่มีโรคและแมลงรบกวน จึงไม่ต้องใช้สารเคมีกำจัดโรค

และแมลง

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว บอระเพ็ดเก็บเกี่ยวได้ทุกฤดูกาล อายุประมาณ 1 – 2 ปีขึ้นไป
- วิธีการเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวโดยการดึงเถาของบอระเพ็ด แล้วตัดเป็นท่อน ๆ โดยตัดเอาโคนไว้ เพื่อให้เกิดต้นใหม่ เมื่อได้ท่อนบอระเพ็ดมาแล้ว นำส่งแปรรูปต่อไป
 - การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว นำเถาบอระเพ็ด แล้วนำมาล้างน้ำให้สะอาด และผานเป็นแผ่นบาง ๆ นำมาตากแดดทันที ประมาณ 7 – 10 วัน จนแห้ง และนำไปอบอีกครั้งจนแห้งสนิท
 - การบรรจุและการเก็บรักษา เมื่อได้บอระเพ็ดแห้งมาแล้ว นำบรรจุถุงจำหน่ายต่อไป หรือจะเก็บไว้ในกระสอบโปร่ง ๆ หรือถุงปุ๋ยสะอาด และควรเก็บไว้ในห้องที่มีอุณหภูมิปกติ

16. การจำหน่าย

- บอระเพ็ดสด ราคา กิโลกรัมละ 5-10 บาท
- บอระเพ็ดแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 30-100 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข